

Redaktion

Bo J A Haglund, chefredaktör och ansvarig utgivare

Heidi Möller, redaktör

Jan Halldin, debattredaktör

Socialmedicinsk tidskrifts styrelse/nätverk

Ragnar Westerling ordförande, Preben Berntsen, Anne Hammarström, Stig Larsson, Sara Lindeberg, Asgeir Helgason, Sara Sjölund, Göran Henriksson, Kristina Holmgren

Ledare: Vi behöver nya berättelser om hopp i klimatkrisen – tänka globalt men agera lokalt

En sommarmorgon 1989 satt jag i bilen och lyssnade på ett naturmorgon program på P1. En fascinerande berättelse redovisades. En ingenjör i Härnösand körde sin bil till och från arbetet utan att använda fossila bränslen. Han körde sin Saab på vätgas. På tomten där han bodde fanns en vindsnurra och elkraften som han fick från vindkraft leddes ner till en vattentank i källaren där han vid anod och katod fick vätgas och syre. Vätgasen tankades in i bilen, en Saab som hade modifierats i samarbete med Saab för att kunna drivas med vätgas. Avfallsprodukten var vatten, rent vatten. Vår ingenjör hade föreslagit att man borde kunna bygga upp ett nätverk med utbytbara "resväskor" fyllda av vätgas på bensinstationerna. Han berättade också att det redan, sedan flera år fanns utvecklade motorer anpassade för vätgasdrift hos biltillverkarna i världen. Men det svar han då fick var att en sådan förändring var infrastrukturellt för farligt.

Nu 25 år senare skriver t. ex. Teknikens Värld att GM redan 1966 hade en Electrovan som drevs av vätgasbränsleceller. Bränsleceller som drivkälla med vätgas som drivmedel låter nästan för bra för att vara sant: en elbil som pro-

ducerar elektriciteten på egen hand och som gör att man slipper släpa runt på tunga batterier. Ur avgasröret kommer endast vattenånga. Tidskriften redovisar också på sina hemsidor att alla biltillverkare idag har bränslecellsdrivna bilar och Hyundai och Toyota har redan sådana bilar i serieproduktion. Räckvidden på Hyundais bilar är knappt 60 mil. Den stora fördelen med de vätgasdrivna bilarna är förutom att de inte påverkar miljön vid driften, att de tankas på 3-5 minuter. Som år 1989 är infrastrukturen det stora problemet. Lanstinget i Skånerregionen har två sådana bilar och det finns en mack i Malmö för att tanka vätgasdrivna bilar. Men det borde gå att få fram vätgasmackar lika fort som när man la till etanolpumpar på bensinstationerna runt om i Sverige. Hyundai beräknar att serietillverka 10 000 vätgasbilar 2016. År 2018 räknar man med att de kan finnas för vanliga konsumenter. Toyota har redan sin Mirai i serieproduktion och de stora bolagen samarbetar för att snabbare utveckla vätgasbilar och göra produktionen billigare. Berättelsen illustrerar de utmaningar och möjligheter som finns inom transportsektorn för att åstadkomma förändringar.

Under de senaste åren har, med WHO och läkarförbundet i England i spetsen, policies presenterats om klimatförändringar och hälsopåverkan till följd av detta¹. Lancetgruppen i England har gjort mycket omfattande översikter av hur folkhälsan på olika sätt påverkas av klimatförändringen. Sveriges läkarförbund har följt den internationella trenden och presenterat Sveriges Läkarförbunds Policy om Klimat och hälsa. Efter en beskrivning av de negativa utfall för folkhälsan som kan skönjas skriver man:

Samtidigt står mänskligheten inför en stor utvecklingspotential. Grön ekonomi som bland annat innebär revolutionerande teknik och förändringar i vissa levnadsvanor förväntas ge upphov till fler arbetstillfällen och förutsättningarna ökar för bättre hälsa och minskad global fattigdom.

Den samlade bedömningen är att klimatförändringen innebär den största framtida utmaningen för mänskligheten. Här finns också den största möjligheten att förbättra hälsan i ett globalt perspektiv – om världens länder handlar snabbt. I det korta perspektivet är en minskning av växthusgaser helt central. Ett fossilfritt samhälle är mer hälsofrämjande och innebär mindre exponeringar för luftföroreningar vilket är av stor betydelse för folkhälsan. Basen för den fortsatta samhällsutvecklingen är att vi måste vårda och underhålla ekosystemen, som är vår försörjningsbas. Läkarförbundet menar att mänskliga aktiviteter inte bör leda till allvarliga förändringar av jordens klimat. Genom exempelvis ändrade matvanor, och därmed ändrad produktion av mat liksom minskad användning av fossila

bränslen, kan koldioxidutsläppen minska samtidigt som gynnsamma folkhälsoeffekter förväntas.

Sveriges läkarförbunds policy syftar till att stimulera den fortsatta utvecklingen av preventiva och adaptiva klimat- och hälsoåtgärder inom hälso- och sjukvården på lokal, nationell och global nivå. Utgångspunkten är att synliggöra hur läkarkåren och Läkarförbundet kan bidra positivt i klimatfrågan, med inriktning på hälsofrågor. Läkarkåren har en viktig roll att spela för att öka medvetenheten om klimatförändringarnas påverkan på hälsan och främja en mer miljövänlig livsstil. Det är viktigt att läkare delar med sig av sin kunskap och erfarenhet inom klimat- och hälsoområdet, genom att på olika sätt sprida information och samverka med andra yrkesgrupper och organisationer.

Läkarförbundet har en viktig roll när det gäller att:

- Identifiera och stödja åtgärder som både minskar miljöpåverkan, men också leder till förbättrad hälsa, såsom hållbar energiförbrukning, hållbara transportsystem och ändrad produktion och konsumtion av mat.
- Verka för en anpassning av hälso- och sjukvården till kommande klimat- och miljöförändringar.
- Påverka attityder och opinion genom att förmedla vetenskapligt grundade fakta till beslutsfattare och allmänhet om sambanden mellan klimat, klimatförändring och hälsa inom ramen för vår profession.

¹ World Health Assembly and Executive Board policy documents on climate change and health:

http://www.who.int/globalchange/health_policy/wha_eb_documentation/en/

EU: Climate and human health <http://climate-adapt.eea.europa.eu/health>

WMA Declaration of Delhi on Health and Climate Change:

<http://www.wma.net/en/30publications/10policies/c5/>

The British Medical Association:

<http://bma.org.uk/working-for-change/international-affairs/climate-change>

Klimatsäkrat Skåne:

<http://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoiser/klimatsakrat-skane/>

- Förmedla att omställningen till ett hållbart samhälle för kommande generationer innebär en samhällsutveckling med ny teknik och bättre möjligheter för god hälsa.
- Arbeta globalt då klimatets hälsoeffekter är globala och måste lösas i en anda av jämlikhet, förbättrat samarbete och respekt för mänskliga rättigheter.

Verkligheten vi har att förhålla oss till är den att budskap som Stoppa utsläppen, stoppa förstörelsen, inte fungerar, skriver Katrin Marcal i en krönika i Aftonbladet. Det behövs nya berättelser om klimatet: om teknologin som redan finns och den som håller på att utvecklas. Om naturens fantastiska förmåga att med lite hjälp återställa förstörd mark till grönskande skog eller plaskande våtmark. Om hur åtgärder mot klimatförändringarna kommer leda till bättre hälsa för människor här och nu. Om transportlösningar som kan göra våra liv enklare och våra städer vackrare, som i berättelsen om vätagasbilar. Om hur kampen mot klimathotet kan bli en kamp även mot den ekonomiska ojämlikheten. Martin Luther King berättade att han hade en dröm, inte att han hade en mar-dröm. Skillnaden är stor.

Naomi Klein är inne på samma spår i avslutningskapitlet i sin senaste bok

”Det här förändrar allt. Kapitalism kontra klimatet”²:

En stor del av arbetet med att åstadkomma en djup samhällsförändring består faktiskt i att föra diskussioner där nya berättelser kan anföras för att ersätta dem som har svikit oss. För om vi ska kunna hysa några förhoppningar om att ta det civilisatoriska språnget som krävs under detta ödesdigra årtionde måste vi åter börja tro att mänskligheten inte är ohjälpligt självisk och girig – den bild som ständigt presenteras för oss, i allt från reality-tv till neoklassisk nationalekonomi.

I grunden består uppgiften i att formulera inte bara en uppsättning alternativa förslag till politiska åtgärder utan också ett alternativt sätt att se på världen som kan tävla med det som ligger i den ekologiska krisens kärna – denna gång inbäddad i ömsesidigt beroende istället för hyperindividualism, reciprocitet i stället för dominans och samarbete i stället för hierarki. Detta krävs inte bara för att skapa en politisk kontext för att dramatiskt minska utsläppen, utan också för att hjälpa oss hantera de katastrofer som vi inte längre kan undvika. I den varma och stormiga framtid som vi redan har gjort oundviklig genom våra tidigare utsläpp kommer nämligen en orubblig tro på alla människors lika rättigheter och en djup medkänsla att vara det enda som står mellan civilisation och barbari.

Bo J A Haglund,
Chefredaktör och professor

² Naomi Klein. Det här förändrar allt Kapitalism kontra klimatet. Ordfront, Stockholm, 2015